

Rødlista fuglearter langs traseen for Åkra omkjøringsvei

Arnt Kvinnesland

Jeg har fulgt vipa i felt siden slutten av 1960-tallet og lagt et stort antall observasjoner fra Karmøy inn i Artsobservasjoner. Dette verktøyet gjør det enkelt å se hvilken utvikling bestanden har hatt de siste 50 årene. Gjennom to større kartlegginger/inventeringer som jeg tok initiativ til av fuglelivet i Karmøy på 1970- og 80-tallet, har en et godt grunnlag til å kunne si noe om utviklingen for de øvrige hekkefuglene i kommunen. I tillegg har jeg fulgt vipa og de øvrige fuglene i jordbrukslandskapet tett gjennom Vern vipa – en miljøgruppe bestående blant annet av naturforvalter i Karmøy. Jeg har selv jobbet tre år som naturvernkonsulent i kommunen.

Hekkebestanden av vipe i Karmøy var i 2016 den laveste som noen gang er registrert. Hver eneste hekkeklass er derfor viktig å ivareta framover. Den planlagte omkjøringsveien vil ødelegge 3 av de siste 23 hekkeklassene i kommunen.

I 2016 ble hekkebestanden av vipe i Karmøy kommune opptalt til rundt 150 par. Sett i forhold til nabokommuner er dette et høyt antall. I hele Hordaland fylke ble det til sammenligning kun registrert 89 rugende vipere samme år. I et større tidsperspektiv har imidlertid vipebestanden på Karmøy falt jevnt og trutt siden 1980-årene og er i dag på anslagsvis 20 % av det den var den gang. I løpet av prosjektperioden til Vern vipa (2010-16) har rundt halvparten av hekkeklassene blitt oppgitt, og bare fra 2014 til 2016 falt antall individer til stede på de resterende hekkeklassene fra 423 til 312. Til tross for iherdig innsats i samarbeid med bønder – har en ikke klart å stoppe nedgangen. Likevel er bestanden fortsatt produktiv og stabil i noen av de gjenværende kjerneområdene. De fleste av disse befinner seg langs Vest-Karmøy på strekningen Tjøsvoll-Hemnes.

I den planlagte traseen for omkjøringsvei fra Ådland til Veasletta øst for Åkrehamn, finnes det tre biotoper som har produsert vipeunger de siste årene. Særlig viktig – også for andre rødlistearter og for det biologiske mangfoldet, er våtmarksområdet ved Killingtjørn, som veien er tenkt lagt tvers gjennom (se vedlagte kart). Dette valget må være foretatt uten å ha sjekket hvilke naturkvaliteter dette området har – eller så har man valgt å ignorere disse. Killingtjørn er i fuglesammenheng blant de aller viktigste og artsrikeste myrområdene på Vest-Karmøy utenom Heiavatnet og Tjøsvollvatnet.

Killingtjørn ligger i et vidåpent og vakkert kulturlandskap med et rikt fugleliv. Om sommeren farges tjernet av en unik forekomst av rød nøkkerose og mange andre myrplanter. Nedenfor: Fra tjernet går en bekk som gjennomskjærer myra nedenfor som er beitet (nord for tversgående gjerde) og en takrørdel i sør.

De to øvrige vipehabitatenne trassen vil ødelegge er der den starter i sør på gårdsgrensa Ådland/Fagerland og på Haringstad/Veasletta. Omkjøringsveien vil med andre ord gå tvers gjennom alle de tre siste vipe- og vadefugllokalitetene som fortsatt finnes øst/sør for fv 47.

Vipebiotopen på Fagerland/Ådland er den fuktige beitemarka midt i bildet hvor omkjøringsveien er tenkt lagt. Marka er omgitt av (inngjerdet), næringsrik grøftebekk med takrør. Utsikt mot nord.

I forrige århundre hekket vipa i langt flere habitattyper enn i dag, for eksempel utnyttet den heiområdene. Dette er det helt slutt på, sannsynligvis som en følge av gjengroing og flere predatorer. All hekking foregår nå på innmark eller beita myr/våtmark på grensa til utmarka. Den samme tendensen til flytting av restbestander mot innmark har vist seg også hos storspove, mens andre lyngheiarter som ikke har klart denne overgangen, slik som heilo og småspove, har dessverre gått ut som hekkefugler i Karmøy.

Hekkelokaliteten sør for Ådland skole består av ei fuktig beitemark med (per mars 2017) en nypløyd åker mellom beitet og skoleområdet. Hekkeområdet blir gjennomskåret av en grøftebekk med takrør som kantvegetasjon. Her hekker det årlig flere par med sivsanger, og selve grøfta benyttes som næringssøksområde for ender og vadere (enkeltebekkasin).

Killingtjørn er et sammenhengende våtmarkssystem beliggende i sauebeitet, åpent landskap. Fra selve tjernet som har et stort åpent vannspeil renner en bekk ned til ei større myr som i nordre del er beitet og har små åpne vannspeil. Dette er et ideelt hekkehabitat for vipe og rødstilk. I søre enden av sumpen finnes et større felt med takrør med mange hekkepar av sivsanger og sivpurv. I selve Killingtjørn finnes en unik forekomst av rød nøkkerose. I tillegg er tjernet tilholdssted for kull av stokkand og krikkand om sommeren. Ved bredden i sør hekker det vipe og rødstilk og rundt tjernet flere par av bl.a. buskskvett, torsanger og løvsanger. Storspove har flere hekkepar i området mellom Killingtjørn og bebyggelsen i vest/nordvest.

Haringstad synes dessverre å være den neste lokaliteten på lista over tradisjonelle hekkeplasser hvor vipa utgår. Det gjør den muligens sammen med både storspove og rødstilk som har hekket her i alle år. Tilbake er steinskvett, heipierleke og sanglerke.

Norsk hekkefuglatlas. (1994) oppgir den norske bestanden av vipe i perioden 1970-1990 til 40000-80000 par. En nedgang i hekkebestanden ble observert allerede i perioden 1970-1990, og den negative utviklingen i bestanden har fortsatt fram til i dag. Det er flere eksempler på lokale og regionale nedganger i hekkebestanden av vipe. Hekkebestanden i Norge ligger nå trolig i intervallet 7500-10000 par, en samlet nedgang på 75 % i løpet av de siste 15-20 år.

Rogaland er det desidert største fylket når det gjelder antall hekkende vipper i Norge – med Jæren som hjem for flertallet. Der er nå bestanden vurdert til å ligge mellom 1000 og 2000 par, noe som er en halvering av antallet fra slutten av 1900-tallet. Rogaland – og Karmøy – har med andre ord ingen flere vipper å miste. Fortsetter en å frarøve vipa ytterligere gunstige hekkebiotoper, vil den trolig havne i kategori med åkerriksa. Da kan det være for seint å redde bestanden – uansett hvilke tiltak en setter inn.

Liste over hekkende rødlistearter som vil bli negativt berørt av i trassen for omkjøringsveien:

Åkerriksa CR

Vipe EN

Hubro EN

Storspove VU

Sanglerke VU

Gjøk NT

Sivspurv NT

CR: kritisk truet, EN; sterkt truet, VU: sårbar, NT: nær truet. Norsk rødliste 2015.

Alle årsrapportene fra Vern vipa i Karmøy samt mer vipestoff og info om fuglene i Karmøys kulturlandskap finnes her:

<http://karmoy.ringmerkingsgruppe.no/default.asp?pxside=news&pxnewsgroup=28>